

#OdPodstaw

Porozmawiajmy o podstawach programowych

HISTORIA

propozycje zmian w podstawie programowej

wrzesień 2025

**Przedmiot przewidziany w klasach IV–VIII szkoły podstawowej
w wymiarze 9 godzin w cyklu kształcenia (klasa IV – 1 godzina
tygodniowo, klasy V–VIII – 2 godziny tygodniowo)**

Materiał nie jest pełną wersją podstawy programowej historii. Zawiera jej wybrane fragmenty i opis specyfiki. Projekt nowej podstawy przygotowany przez IBE PIB zostanie zaprezentowany i przekazany do Ministerstwa Edukacji Narodowej w połowie września 2025 roku.

Nowa podstawa programowa zacznie obowiązywać od 1 września 2026 roku w klasach IV szkoły podstawowej.

DLACZEGO ZMIENIAMY OBECNĄ PODSTAWĘ PROGRAMOWĄ?

Historia to jeden z przedmiotów szkolnych, który budzi duże emocje. Dotyczy to zarówno odczuć społecznych, sporów politycznych, ale także różnych poglądów pedagogicznych.

Podstawa programowa historii zmieniała się w ostatnich latach często, przy czym zmiany te miały z zasady dość powierzchowny charakter i – z pewnymi wyjątkami – nie rozwiązywały rzeczywistych problemów zgłaszanych przez nauczycieli i uczniów¹. Wśród tych postulatów w kontekście szkoły podstawowej na plan pierwszy wysuwają się potrzeby:

- koncentracji treści wokół zagadnień w sposób pozwalający na pogłębienie ich rozumienia, analizy i interpretacji,
- ograniczenia metod podawczych na korzyść różnorodnych metod aktywizujących uczniów,
- poszerzenia treści z zakresu historii politycznej o wątki z historii społecznej (w tym historii kobiet), historii kultury, historii gospodarczej, lokalnej i regionalnej,
- zwiększenia w materiale edukacyjnym treści odnoszących się do historii najnowszej (wieki XX i XXI),
- przekształcenia propozycji treści przeznaczonych do nauczania-uczenia się w klasie IV,
- ściślejszego i bardziej jednoznacznego określenia oczekiwanych efektów uczenia się,
- przedstawienia szerokiego wachlarza możliwości zajęć poszerzających zakres umiejętności uczniów.

Badania wykazały różnorodność oczekiwań nauczycieli, a także ich czasami wykluczające się postulaty – dlatego nie sposób było zrealizować ich wszystkich.

¹ Por. K. Malicki, S. Wilk, I. Żuk, *Edukacja dla pamięci. Przekaz wiedzy historycznej w kontekście postaw Polaków wobec ich przeszłości*. Warszawa 2023; M. Fic, *Edukacja historyczna oczami nauczycieli – raport z badań ankietowych z 2023 r.*, [w:] *Człowiek twórcą historii. Tom 8. Miejsce historii w edukacji humanistycznej w XXI w., część 2*, red. C. Kukło i W. Walczak. Białystok 2024, s. 179–247; *Nowa podstawa programowa z historii? Oczekiwania i wskazówki nauczycieli*, oprac. M. Marciniak-Mierzejewski, R. Pierwieniecka, Warszawa 2025.

Mimo to w projekcie podstawy programowej starano się odpowiedzieć na najważniejsze kwestie, zachowując jednocześnie ciągłość z polską tradycją nauczania-uczenia się historii.

DYDAKTYKA: WIEDZA, KOMPETENCJE I SPRAWCZOŚĆ

Projekt podstawy programowej historii jest efektem długotrwałych dyskusji i wypracowywania rozwiązań kompromisowych. U podstaw tych rozwiązań znajdowały się nie tylko cele ogólne nauczania-uczenia się i rozwijanie kompetencji przedmiotowych, ale także osiąganie przez nauczycieli i uczniów satysfakcji z nauczania-uczenia się historii.

Proponowana podstawa programowa wprowadza nowy katalog celów ogólnych nauczania historii. Obok tradycyjnych zapisów, dotyczących budowania tożsamości, rozwijania umiejętności przedmiotowych czy opanowania podstawowych wiadomości, położono nacisk na wzmacnianie kompetencji uczniów w zakresie prowadzenia dyskusji i poszukiwania kompromisu.

Obok oczekiwań nauczycieli historii, drugim drogowskazem w pracach nad nową podstawą programową były zasadnicze cele całej reformy. Zgodnie z założeniami Profilu absolwenta i absolwentki w dokumencie silniej niż dotychczas została zaakcentowana potrzeba wspierania rozwoju intelektualnego ucznia: krytycznego i kreatywnego myślenia, kompetencji językowych oraz poczucia przynależności do małych i dużych wspólnot.

Zdaniem autorów podstawy będą temu służyć następujące działania:

- zapewnienie czasu niezbędnego na pracę warsztatową, korzystanie z metod aktywizujących i doświadczeń edukacyjnych, a więc prowadzenie działań wzmacniających kompetencje językowe i poznawcze uczniów oraz ich sprawczość;
- precyzyjne sformułowanie oczekiwanych efektów uczenia w zakresie faktografii, tak aby budować poczucie przynależności do wspólnot (przede wszystkim narodowej i państwowej),

- jednoznaczne wskazanie obligatoryjności pracy ze źródłami historycznymi² i tekstami kultury³, tak aby skuteczniej rozwijać kompetencje językowe i poznawcze oraz wzbudzać i pogłębiać zainteresowanie uczniów historią,
- szersze wprowadzenie zagadnień związanych z historią regionalną i lokalną, aby wzmacniać poczucie przynależności do tych wspólnot i zachęcać do pełniejszego włączania się w ich funkcjonowanie.

GŁÓWNE ZAŁOŻENIA

Łącząc zasadnicze założenia reformy z postulatami nauczycieli i tradycją nauczania-uczenia się historii w Polsce, w proponowanej podstawie kształcenia historycznego:

- zachowano tradycyjny, chronologiczny układ treści nauczania-uczenia się,
- zachowano zagadnienia propedeutyczne, jako wprowadzenie do kształcenia historycznego w klasie IV,
- wzrosła liczba godzin przeznaczonych na historię najnowszą – cezurą między II i III etapem edukacyjnym jest przełom XIX i XX wieku, dzięki czemu na historię współczesną przeznaczono dwa lata (klasy VII–VIII),
- wprowadzono ujednolicone zapisy efektów uczenia się,
- silniej zaakcentowano wątki regionalne i lokalne,
- historię państwa i narodu polskiego przedstawiono na tle historii powszechnej.

Cały dokument zawiera 50 „działów” (określenie to wynika z przyjętej dla całej reformy formuły, nie oddaje jednak rzeczywistej specyfiki, ponieważ nie jest jednoznaczne

² Źródła historyczne definiowane są jako zachowane ślady działalności człowieka, które mają wartość poznawczą dla zrozumienia historii, mogące mieć głównie formę tekstów pisanych (aktów prawnych, dzienników, korespondencji, kronik, umów, wspomnień itp.), odkryć archeologicznych (artefaktów, ruin), fizycznych struktur, które przetrwały do dziś (budowli, rzeźb itp.), przekazów ustnych (opowieści, wywiadów itp.).

³ Teksty kultury to wszelkie formy komunikacji: dzieła pisane (artykuły, książki, scenariusze, wiersze itp.), wizualne (fotografie, obrazy itp.), audiowizualne (filmy, programy telewizyjne, reklamy, teledyski itp.), audialne (audycje radiowe, piosenki, utwory muzyczne itp.), dzieła świata wirtualnego (gry komputerowe, hiperteksty itp.); które mają na celu przekazanie wartości, tradycji, historii i idei danej społeczności oraz są nośnikiem informacji kształtujących nasze spojrzenie na świat i wpływających na nasze zachowania.

z dotychczasowym rozumieniem „działów” w edukacji historycznej – por. przykład „działu” poniżej), wśród których 30 przypada na II etap edukacyjny, a 20 – na III.

Poszczególne zapisy mają powtarzalną strukturę i zazwyczaj:

- ściślej niż dotychczas wskazują wymagane minimum wiadomości (pojęcia, postacie i daty, które powinien opanować każdy uczeń – por. pkt 1 i 2);
- jednoznacznie nakazują pracę z szeroko rozumianymi źródłami (z epoki), mapami historycznymi i tekstami kultury (por. pkt 3 i 4);
- zachęcają do wyrażania przez uczniów ocen i podejmowania dyskusji (por. pkt 4 i 5);
- skłaniają do odniesienia omawianych zagadnień do współczesności lub do własnego regionu (por. pkt 3).

PRZYKŁADY EFEKTÓW UCZENIA SIĘ

Przykładowy „dział”: Powstanie styczniowe

[Uczeń:]

1. Przedstawia specyfikę i skutki powstania styczniowego, używając pojęć: branka, rusyfikacja, Sybir, uwłaszczenie, wojna partyzancka, oraz uwzględniając postać Romualda Traugutta.
2. Podaje datę wybuchu powstania styczniowego i wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia.
3. Analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg działań wojennych w czasie powstania styczniowego, w tym losy własnej lub wybranej miejscowości.
4. Analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia różne postawy wobec powstania styczniowego, podejmuje próbę ich oceny z perspektywy własnego i ówczesnego systemu wartości oraz formułuje opinię i podejmuje dyskusję w tej sprawie.
5. Przedstawia politykę represji po powstaniu styczniowym, ocenia jej wpływ na społeczeństwo i podejmuje dyskusję w tej sprawie.

WYBRANE DOŚWIADCZENIA EDUKACYJNE

Istotnym elementem nowej podstawy programowej są również doświadczenia edukacyjne, które w sposób celowy wspierają rozwój kompetencji przedmiotowych, przekrojowych i sprawczości, pozwalają na pogłębianie wiedzy w praktyce.

W projektowanej podstawie zaproponowano szeroki katalog doświadczeń edukacyjnych, spośród których nauczyciele będą mogli wybierać te odpowiadające możliwościom ich uczniów i potrzebom procesu dydaktycznego. Doświadczenia mają zróżnicowany charakter, część z nich nie tylko służy rozwijaniu wspomnianych wyżej kompetencji, lecz także budowaniu poczucia więzi ze wspólnotą rodzinną czy lokalną i pozwala uatrakcyjnić lekcje historii (por. niżej).

Klasy IV–VI

1. Uczeń angażuje się w organizację obchodów upamiętniających ważną rocznicę lub święto państwowe w wybrany przez siebie sposób.
2. Uczniowie w grupie grają w grę historyczną, a następnie oceniają ją pod kątem zgodności ukazanego świata i wydarzeń z realiami historycznymi, po czym przedstawiają wnioski w formie ustalonej z nauczycielem.

Klasy VII–VIII

3. Uczeń planuje i przeprowadza wywiad ze świadkiem historii na ustalony z nauczycielem temat, dokumentuje go i relacjonuje najważniejsze ustalenia w ustalonej z nauczycielem formie.
4. Uczniowie w grupie identyfikują lokalne miejsce pamięci, a następnie planują i realizują działania związane z opieką nad nim oraz podtrzymywaniem pamięci o nim wśród lokalnej społeczności.

Autorzy propozycji zmian w podstawie programowej historii:

- dr Jan Chańko
- Andrzej Dominowski
- prof. Maciej Fic
- dr Krzysztof Mrozowski
- Elżbieta Olczak
- Roksana Pierwieniecka
- Martyna Popławska
- Elżbieta Rakoczy
- Karol Sarna

Lista autorów i recenzentów wszystkich podstaw programowych, które powstają w IBE PIB, jest dostępna na stronie:

<https://ibe.edu.pl/pl/podstawy-programowe>

Po zapoznaniu się z tym dokumentem uwagi dotyczące podstaw programowych prosimy przysyłać za pomocą formularza do informacji zwrotnej. Wszystkie opinie zostaną przekazane Ministerstwu Edukacji Narodowej wraz z gotowymi projektami podstaw programowych przygotowanych w IBE PIB.

[Link do formularza](#)

We wrześniu na stronie IBE PIB zostaną opublikowane pełne projekty podstaw programowych, a następnie odbędzie się wysłuchanie publiczne.